

“No mä sain kokee mimmosii erilaiset ihmiset on. Opin ymmärtämään niit paremmin.”

Nuorten kokemuksia inkluusiivisesta työharjoittelusta

Sosiaalialan koulutusohjelma,
sosionomi
Opinnäytetyö
21.9.2007

Reetta Pöyry
Kaisa Saarinen

Koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto
Sosiaaliala		Sosionomi (AMK)
Tekijä/Tekijät		
Pöyry, Reetta ja Saarinen, Kaisa		
Työn nimi		
<p>"No mä sain kokee mimmosii erilaiset ihmiset on. Opin ymmärtämään niit paremmin."</p> <p>Nuorten kokemuksia inkluusiivisesta työharjoittelusta</p>		
Työn laji	Aika	Sivumäärä
Opinnäytetyö	Syky 2007	32 + 5 liitettä
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Opinnäytetyömme on osa Yhdessä-hanketta. Sen tarkoitus on lisätä ja kehittää inkluusiivista toimintaa Maunulan alueella. Hankkeen yksi toimintamuoto on inkluusiivinen työharjoittelu, joka toteutettiin Maunulan yhteiskoulun yhdeksäsluokkalaisten oppilaiden ja Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskuksen opiskelijoiden kesken syksyllä 2006. Työharjoittelussa yleisopetuksen oppilas ja erityistukea tarvitseva opiskelija toimivat työpaikalla työparina. Opinnäytetyömme tarkoitus oli selvittää, millaisia oletuksia ja ennakkokäsityksiä Maunulan yhteiskoulun oppilailla oli inkluusiivisesta työharjoittelusta ja kehitysvammaisuudesta ennen työharjoittelua sekä millaisia käsityksiä ja kokemuksia heillä oli niistä harjoittelun jälkeen.</p> <p>Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen. Aineistonkeruumenetelmänä käytimme teemahaastattelua ja tutkimusmenetelmänä teemoittelua. Teemoittelimme haastatteluista nousseet asiat neljän eri teeman ympärille. Haastateltavia oli yhteensä neljä. Ennen harjoittelua oppilaat täyttivät tekemämme ennakkokartoituslomakkeen ja harjoittelun aikana he kirjoittivat päiväkirjaa. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina harjoittelun jälkeen.</p> <p>Opinnäytetyömme tulosten mukaan oppilailla oli positiivisia odotuksia työharjoittelusta. Työharjoittelun jälkeen kokemukset työharjoittelusta ja kehitysvammaisesta työparista olivat myönteiset. Nuoret olivat oppineet asioita itsestään ja kehitysvammaisuudesta. Työharjoittelu koettiin hyvänä mahdollisuutena toimia erilaisten ihmisten kanssa ja oppia ymmärtämään heitä. Kehitysvammaisella nuorella koettiin olevan yhtäläinen oikeus osallistua työelämään. Oppilaat olivat valmiita osallistumaan vastaavanlaiseen toimintaan uudelleen.</p> <p>Opinnäytetyömme johtopäätöksiä ovat, että nuorilla on oletuksia ja odotuksia harjoittelua kohtaan enemmän kuin ennakkoluuloja. Nuoret ymmärsivät, miksi inkluusiivista toimintaa järjestetään, ja pitivät sitä mielekkäänä. Työharjoittelussa tapahtuneet kohtaamiset koettiin tapahtuvan kahden nuoren välillä, ei kehitysvammaisen ja yleisopetuksen nuoren välillä. Vastaavanlaista toimintaa tulisi järjestää enemmän ja jo lapsuudesta lähtien, jotta inkluusiivinen ajattelutapa laajenisi.</p>		
Avainsanat		
inkluusio, työharjoittelu, kehitysvammaisuus, nuoret		

Degree Programme in Social Services		Degree Bachelor of Social Services
Author/Authors Pöyry, Reetta and Saarinen, Kaisa		
Title "Well, I experienced what different kind of people are like. I learned to understand them better." Young People's Opinions about Inclusive Practical Training		
Type of Work Final Project	Date Autumn 2007	Pages 32 + 5 appendices
<p>ABSTRACT</p> <p>Our final project was part of the project Together. The purpose of the project Together is to increase and develop inclusive activity in the Maunula area. One of the project's operation forms is inclusive practical training. This practical training was carried out together with pupils from Maunula Secondary School and students from Haavikko Training and Adult Education Centre in autumn 2006. They worked as a couple in working life. The purpose of our final project was to find out what kind of presumptions and preconceptions pupils had about their practical training and mental disability before and after training.</p> <p>Our study was qualitative. As a method of our study we divided our material into four different themes. We interviewed four pupils after the practical training period. Before practical training they answered a questionnaire. During practical training they kept a diary. The interviews were carried out individually.</p> <p>Results showed that pupils had positive expectations about practical training. After practical training experiences of it and of having a disabled person as a work partner were good. Pupils learned a lot of themselves and of mental disability. They felt that practical training was a good opportunity to work with different people and learn to understand them. They felt that disabled people had an equal right to participate in working life.</p> <p>The conclusions of our final project are that pupils have more presumptions and expectations of practical training than prejudices. They understand why inclusive activity is arranged. Pupils feel that encounters with disabled people are not different than any other encounters. There should be more inclusive activity and it should start at an early age so that people could grow up thinking inclusively.</p>		
Keywords inclusion, practical training, mental disability, young people		

1 JOHDANTO

Teemme opinnäytetyömme Yhdessä-hankkeeseen (TOGETHER Young People's Inclusive Activity in Maunula Area 2005–2007). Yhdessä-hankkeen tavoitteena on luoda Maunulan alueelle inkluusiivinen toimintamalli, jota voidaan hyödyntää myös muualla Helsingissä. Hankkeessa ovat mukana Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia, Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskus, Maunulan yhteiskoulu, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, Kehitysvammaatuki 57 ry, Kehitysvammaliitto sekä kansainvälinen verkosto, joka muodostuu Stadian sosiaalialan Eurooppa foorumin inkluusioasiantuntijoista. Yhdessä-hankkeen yksi tarkoitus on tukea tasavertaista toimintaa erityistukea tarvitsevien nuorten ja yleisopetuksen nuorten välillä.

Yhdessä-hankkeen puitteissa toteutettiin inkluusiivinen työharjoittelu, jossa yleisopetuksen oppilaat toimivat kehitysvammaisten opiskelijoiden kanssa työparina. Yhdessä-hankkeessa inkluusiivinen toiminta tarkoittaa erityistukea tarvitsevien nuorten ja yleisopetuksen nuorten tasavertaista toimintaa ja osallistumista alueen aktiviteetteihin (Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskus 2006). Puhuessamme opinnäytetyössämme maunulalaisista tarkoitamme niitä neljää Maunulan yläasteen oppilasta, jotka valitsivat yhteisen työelämäharjoittelun. Haavikkolaisista puhuttaessa tarkoitamme neljää kehitysvammaista Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskuksen opiskelijaa.

Opinnäytetyömme tarkoitus on selvittää, minkälaisia ovat Maunulan yhteiskoulun oppilaiden oletukset ja käsitykset inkluusiivisesta työelämäharjoittelusta Haavikon opiskelijoiden kanssa ennen ja jälkeen harjoittelun. Opinnäytetyömme teoria perustuu inkluusion käsitteeseen, yhteisyyteen ja nuoren psykososiaaliseen kehitykseen. Psykososiaalisella kehityksellä tarkoitamme yhteisöön kasvamisen, tunne-elämän sekä persoonallisuuden kehitystä. (Vilkko-Riihelä 1999: 223). Inkluusiolla kuvataan lähestymistapaa yhteiskunnan ja opetuksen kehittämiseen ja se sisältää arvoja, kuten tasa-arvon sekä osallisuuden. (Väyrynen 2001: 19). Se on läheisessä yhteydessä sosiaalipedagogiikkaan, johon liittyvät käsitteet osallisuus ja yhteisyys. Sosiaalipedagogiikan lähtökohtana on se yhteiskunnallinen tilanne, jossa tällä hetkellä eletään. (Hämäläinen 1999: 60.)

Opinnäytetyömme on laadullinen. Haastattelemme neljää maunulalaista oppilasta, jotka ovat valinneet inkluusiivisen työharjoittelun. Jotta saisimme haastatteluista mahdolli-

simman paljon tietoa, kartoitamme yleisopetuksen oppilaiden ennakkokäsityksiä ennakkokartoitus-lomakkeella. Olemme tehneet myös päiväkirjapohjat, joihin maunulalaiset saavat kirjoittaa ajatuksiaan jokaisesta työpäivästä. Aineiston keräämme teemahaastattelun avulla, jonka jälkeen teemoittelemme sen.

Kuulimme hankkeesta opettajien kautta ja he ehdottivat inklusiivisen työharjoittelujakson arvioimista. Olemme molemmat suorittaneet työharjoittelun vammaistyön parissa ja meitä kiinnosti tehdä opinnäytetyö nuorten parissa. Innostuimme aiheesta, sillä halusimme selvittää, mitä mieltä yleisopetuksen oppilaat ovat yhteisestä toiminnasta erityisoppilaiden kanssa ja millaisena he sen kokevat. Näistä syistä aihe tuntui mielenkiintoiselta ja sopivalta juuri meille. Nuorten kokemuksia ja mielipiteitä keräämällä saamme tietoa työharjoittelun hyödyllisyydestä ja onnistumisesta sekä ideoita toiminnan kehittämiseksi.

2 INKLUSIO JA OSALLISUUS

Opinnäytetyömme lähtökohtana on inklusio, joka on Yhdessä-hankkeen keskeinen tavoite. Inklusion lisäksi käsittelemme siihen liittyviä käsitteitä kuten integraatiota, yhteisyyttä ja osallisuutta. Käsitteet ovat keskeisiä sosiaalipedagogiikassa ja ne on myös määritelty Yhdessä-hankkeen arvoiksi.

2.1 Integraatiosta inklusioon

Inklusion perusajatuksena on, että kaikki ovat erilaisia ja kaikki voivat oppia. Jokainen ihminen on yhteisön jäsen ja jokaisella on siinä oma rooli. Yhteisöissä syntyy erilaisuutta ja sitä pitäisi osata arvostaa. Inklusiiviseen lähestymistapaan kuuluu ajatus siitä, että toimintatavat voivat muuttaa arvojamme. Inklusiolla pyritään myös edistämään sosiaalisia suhteita ja myönteisiä asenteita. (Väyrynen 2001: 19.)

Inklusio on ajattelutapa, prosessi ja päämäärä, mihin pitäisi pyrkiä. Siihen liittyy näkökulma, jonka mukaan koulutus, joka tuo yhteen vammattomat ja vammaiset, olisi kasvatuksen kannalta tärkeää. Yhteiskunnassa tulisi kehittää ja kokeilla keinoja, joilla inkluu-

sio saataisiin toimimaan. Tästä syystä keinot inklusioon pääsemiseksi muuttuvat koko ajan kokemuksen ja tiedon avulla (Biklen 2001: 56.) Yhdessä-hankkeen onkin tarkoitus kehittää inklusiivinen toimintamuoto, jonka avulla lisätään suvaitsevaisuutta kehitysvammaisten ja yleisopetuksen nuorten välille. Hankkeen avulla voidaan myös muuttaa ja löytää uusia inklusion edistämisen tapoja.

Integraatio on lähellä inklusion käsitettä. Inklusiolla on kuitenkin integraatiota syvempi merkitys. Integraatiossa oletetaan että yksilö on jo alun perin valtaväestön ulkopuolella ja hänet pitää saada mukaan siihen. Integraatiossa yhteistyötä tarkastellaan neegaation kautta, kun taas inklusiossa ajatellaan, että kaikilla yksilöillä on samanarvoiset lähtökohdat. Inklusion avulla yritetään antaa mahdollisuus oppia omista lähtökohdista käsin ja otetaan huomioon yksilöiden erilaiset tarpeet. Tavoite on kasvattaa ihmiset todelliseen erilaisuuden hyväksymiseen. (Huttunen – Ikonen 1999: 64–66.)

Inklusion tavoite ei ole vain ihmisten fyysisen ympäristön yhdistäminen vaan yhteistoiminta ja yhteistyö. Vuonna 1990 annettiin Salamancan julistus, joka koskee erityisopetuksen periaatteita, toimintatapoja ja käytäntöjä sekä vammaisten henkilöiden mahdollisuuksien yhdenvertaistamista. Suomessa 1990-luvulle siirryttäessä julistus on johtanut ajatukseen yhteisestä koulusta kaikille. Inklusio korostaa kaikkien tarpeiden huomioon ottamista ja toimijoiden yhteistyötä ja osallistumista. Inklusion toteuttaminen lähtee kasvuympäristöissä ja yhteisöissä olevasta erilaisuuden hyväksymisestä ja yhteenkuuluvuuden tunteesta. (Hautamäki – Lahtinen – Moberg – Tuunainen 2001: 182–186.)

2.2 Osallisuus ja yhteisyys

Osallisuus on osa niin inklusiota kuin sosiaalipedagogiikkaakin. Sosiaalipedagogiikan mukaan on olennaista tunnistaa ne ongelmat, joita yksilöllä on yhteiskuntaan liittymisessä (Hämäläinen 1999: 33). Kehitysvammaisilla sosiaalisia ongelmia voivat olla valtaväestön syrjintä ja epäoikeudenmukainen kohtelu. Asenteita voidaan muuttaa saattamalla vammaiset ja vammattomat yhteen, kuten nyt Yhdessä-hankkeessa. Osallisuuteen tarvitaan yhteisiä kokemuksia sekä toisen ihmisen näkökulman ymmärtämistä. (Murto 2001: 45.)

Pentti Murron (2001) mukaan yhteisillä kokemuksilla voi päästä kohti osallisuutta. Yhteisyys, joka liittyy inkluusio-ajatteluun, tarkoittaa kaikkien yksilöiden ottamista mukaan toimintaan. Tämä yhteisyyden tunne vaatii toteutuakseen ymmärrystä ja kykyä asettua toisen asemaan. Toteutuessaan se antaa ihmiselle onnistumisen kokemuksia, kannustavaa suhtautumista ympäristöön ja voimaa hyvinvoinnin muille osa-alueille. Yhteisyys merkitsee myös toisen kokemusten myötäelämistä (Murto 2001: 44–45.) ja siksi opiskelijoiden yhteinen työelämään tutustumisjakso on hyvä mahdollisuus sen kokemiseen.

Yhteiset ja jaetut kokemukset ovat pohja osallisuudelle. Niin vammaiset kuin vammatomatkin nuoret tarvitsevat tukea identiteetin muodostumisessa ja erilaisuuden hyväksymisessä. Kun nuoret osallistuvat yhteiskunnan toimintaan ja kokevat onnistumisia ja epäonnistumisia, he saavat voimavaroja yhteisistä kokemuksista ja mahdollisuuden kasvaa omina persooninaan. (Murto 2001: 46–47.) Yhteiset kokemukset ovat tärkeitä sekä maunulalaisille että haavikkolaisille. Inkluusiivisesta työharjoittelusta saadut hyvät kokemukset kannustavat molempia osapuolia yhteiseen toimintaan sekä innostavat Yhdessä-hankkeen toimijoita kehittämään inkluusiivista toimintaa.

Osallisuudella on tärkeä asema myös sosiaalipedagogisessa ajattelussa. Sillä tarkoitetaan osallisuutta omaan elämään. Ihminen saa itse päättää omista asioista, mutta on valmis toimimaan yhdessä toisten kanssa. Osallisuus on osa yksilön elämänhallintaa ja yhteiskunnallisen subjektiuden kehittymistä, koska ihminen rakentaa identiteettiään vuorovaikutuksessa yhteiskuntaan ja muihin ihmisiin. Itsetuntemus ja erilaisiin yhteisöihin kuuluminen on osallisuuden ja osallistumisen lähtökijöitä. Niiden avulla yksilön identiteetin muodostumista voidaan tukea. (Hämäläinen 1999: 62, 69.)

Sosiaalipedagogiikassa korostuu käytännön ja teorian yhteys. Olennaista on tiedostaa ongelmien olemassaolo ja kysyä mitä niille voitaisiin tehdä sekä tiedostaa ajattelevansa sosiaalipedagogisin käsittein. Tällä tavoin käytännön työ voidaan sitoa teoriaan ja saada siten työlle suuntaviivat. Sosiaalipedagogiikan kautta tehdyn työn tulisi koskea koko yhteiskuntaa. Hämäläisen mukaan sosiaalipedagogisen työn tulisi kohdistua sinne, missä yhteiskunnallinen osallistuminen ja osallisuus ovat vaarassa. (Hämäläinen 1999: 17, 20, 73.) Yhdessä-hankkeen on tarkoitus hyödyttää koko Maunulan aluetta siten, että yhteisöllisyys vahvistuu.

Yhtenä keskeisenä tutkimusalueena sosiaalipedagogiikassa ovat ne ongelmat, joita yksilöllä on yhteiskuntaan ja yhteisöihin integroitumisessa. Lisäksi tutkitaan yhteiskunnan jäsenyyttä ja sitä miten yhteiskunnasta syrjäytymistä voidaan ehkäistä. Sosiaalipedagogiikan tutkimuskohteina ovat yksilön subjektiuden kehittyminen ja se pedagoginen toiminta, jolla subjektiuden kehittymisen ongelmia voidaan korjata. Näiden lisäksi on tärkeää tukea yksilön elämänhallintaa. Sosiaalipedagogiikassa pyritään etsimään toiminnallisia menetelmiä sosiaalisen integraation lisäämiseksi. Tämä edellyttää keskustelua arvoista ja toiminnan lähtökohdista. (Hämäläinen 1999: 20, 32–33.) Subjektiudella tarkoitetaan muun muassa vastuun ottamista omasta elämästä, itsenäisyyttä ja tietoista omaan elämään vaikuttamista. Ihminen voi kasvaa subjektiksi vain jos häntä kohdellaan yksilönä, jolla on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä. (Hämäläinen 1999: 61–62.)

Yhdessä-hankkeen päämääränä on luoda toimivia käytäntöjä, joita soveltamalla kaikki Maunulan alueen asukkaat voisivat tuntea olevansa tasa-arvoisia ja oppisivat arvostamaan eri yksilöiden erilaisuutta. Työelämään tutustumisjakson avulla voi olla vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin ja oppia uusia asioita itsestään. Inklusiivinen työharjoittelu on yksi sellainen toiminnallinen menetelmä, jonka avulla voidaan ehkäistä kehitysvammaisten syrjäytymistä ja tukea heidän subjektiuttaan ja elämänhallintaansa.

3 NUOREN PSYKOSOSIAALINEN KEHITYS

Nuoren ajattelu kehittyy nopeasti. Siihen vaikuttavat monet eri seikat kuten esimerkiksi kokemukset erilaisista asioista, uusi tieto ja aivojen muovautuvuus. (Vilkko-Riihelä 1999: 243–245.) Maunulalaiset ovat iässä, jossa ajattelu muotoutuu aikuisen ihmisen ajatteluksi. Inklusiivinen työelämään tutustumisjakso on mahdollisuus kokea ja oivaltaa asioita kehitysvammaisuudesta ja työpariksi tulevasta haavikkolaisesta.

3.1 Ajattelun ja maailmankuvan kehittyminen nuoruusiässä

Nuoruusiässä irrottaudutaan vanhempien ajatusmaailmasta. Nuori joutuu pohtimaan itse, mitä mieltä hän on asioista. Aluksi nuori samaistuu ystäväpiiriinsä ajatusmaailmaan, mutta myöhemmin hänen ajatuksensa yksilöityvät. Uudet tiedot ja kokemukset muokkaavat mielipiteitä ja asenteita. Maailmankuvan muokkautuessa nuori muodostaa mieli-

piteitä myös erilaisista ihmisistä. Vaikka lapsuuden kodin asenteet olisivat olleet suvaitsemattomat, nuori voi nyt muodostaa omat mielipiteensä toisin. Mitä enemmän nuorella on kokemusta erilaisista ihmisistä sitä suvaitsevaisemmaksi hän todennäköisesti kasvaa. (Himberg – Laakso – Näätänen – Peltola – Vidjeskog 1999: 96–97.) Kokemuksien lisääntyessä maunulalaisten mahdolliset oletukset, ennakkoluulot ja stereotyyppiset käsitykset kehitysvammaisista muodostuvat omakohtaisiksi kokemuksiksi.

Aivot kehittyvät lopulliseen muotoonsa vasta nuoruusiässä. Tästä syystä nuori pystyy oppimaan ja muistamaan entistä enemmän asioita, mikä taas on ajatusmaailman ja maailmankuvan muokkautumisen ja laajenemisen edellytyksenä. Nuori pystyy käsittämään laajoja asiakokonaisuuksia ja muodostamaan niiden pohjalta omia mielipiteitä sekä ajattelemaan laajemmin ja abstraktimmin kuin aikaisemmin. Samalla nuorelle kehittyy paremmat mahdollisuudet käsitellä kokemiaan asioita. Nuoruusiässä ajatukset suuntautuvat jo jonkin verran tulevaisuuteen. Nuori alkaa pohtia tulevaisuuttaan sekä sitä millainen hän haluaisi olla ja mitä hän tahtoisi aikuisena tehdä ammatikseen. (Nurmi ym. 2006: 128–129.)

Piaget määrittelee 12–16-vuoden iän formaalisten operaatioiden vaiheeksi. Tässä vaiheessa nuori pystyy ymmärtämään, että ehdotonta totuutta ei ole olemassa. Hänen on myös mahdollista asettua toisen ihmisen asemaan. Ajattelu saavuttaa aikuisen ajattelun tason. Tutkijat ovat tulleet siihen tulokseen, että kaikki aikuiset eivät koskaan saavuta tätä tasoa ajattelussaan ja toisaalta yksilölliset erot tason saavuttamisen nopeudessa ovat suuria. (Vilkko-Riihelä 1999: 215–216.) Vaikka Piagetin vaiheittaista ajattelun kehityksen jakoa pidetään joiltain osin vanhentuneena, on se siitä huolimatta kattava ajattelun kehityksen malli (Nurmi ym. 2006: 128).

3.2 Sosiaalinen kehitys

Nuoruusiässä ajatustavat ja mielipiteet muuttuvat samoin kuin suhde lähipiiriin ja yhteiskuntaan. Ystävyysuhteet tulevat tärkeämmiksi kuin perhesuhteet. Nuori joutuu tasapainottelemaan ystävien ja omien mielipiteidensä välillä. (Vilkko-Riihelä 1999: 243.) Eriksonin teoriassa nuoruusiän kriisi on identiteetin muodostuminen tai roolien hajaannus. Tähän kehitystehtävään vaikuttavat muun muassa omat, ystävien ja perheen odotukset ja arvostukset. Nuori myös kokeilee erilaisia rooleja. Nuoruusiän tehtävänä on

löytää tasapaino odotusten ja roolien välillä. On kuitenkin tärkeää muistaa, että nuori on aktiivinen toimija elämässään eikä pelkkä ympäristön muokkauksen passiivinen kohde. Nuori toimii mallina myös ystäväpiirille eikä vain päinvastoin. Hän pystyy vaikuttamaan ystäväpiirinsä mielipiteisiin ja ratkaisuihin. (Himberg ym. 1999: 23; Nurmi ym. 2006: 130, 145, 149.)

Maunulalaiset joutuvat pohtimaan omia käsityksiään erilaisen ihmisen kanssa toimimisesta sekä kenties muuttamaan niitä uusien kokemusten kautta saadun tiedon perusteella. Harjoittelu on myös hyvä mahdollisuus nähdä kehitysvammaiset yksilöinä eikä yhtenä homogeenisenä ryhmänä. Tätä edesauttaa myös ajattelun kehittyminen. Maunulalaisilla on mahdollisuus vaikuttaa ystäväpiiriinsä ja luokkatovereihinsa suhtautumalla erilaisuuteen, kehitysvammaisuuteen ja inkluusiiviseen toimintaan avarakatseisesti.

Havighurstin mukaan nuoruusiässä kehitystehtäviä ovat esimerkiksi oman moraalin ja arvomaailman kehittyminen sekä sosiaalisesti vastuullinen toiminta. (Vilkko-Riihelä 1999: 245.) Harjoitteluun osallistumien edesauttaa myös sosiaalisen vastuun kehittymistä eli ymmärrystä siitä, että he toimivat esimerkkinä muille ja toimivat tasa-arvoisuuden periaatteen mukaan. (Himberg ym. 1999: 107, 110; Nurmi ym. 2006: 129, 139.) Maunulalaiset nuoret saavat työharjoittelusta kokemuksia erilaisista ihmisistä ja erilaisuuden kohtaamisesta, minkä kautta heidän moraalin ja arvomaailmansa kehittyvät.

4 KEHITYSVAMMAISEN KOHTAAMINEN

Vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa on välttämätöntä. Ihminen tarvitsee kehityksen ja kasvun aikana kokemuksia itsensä ilmaisemisesta ja siihen reagoinnista. Omakuvaa kehitetään sosiaalisten suhteiden ja kokemusten avulla. Nuoruusiässä ikätoverien merkitys kasvaa ja onnistunut kommunikaatio on tärkeää. Tällöin ihminen tarvitsee yksityisyyttä mutta samalla hänellä on tarve olla yhteisön jäsen. (Lehtinen – Pirttimaa 1995: 49.) Inkluusiivinen työharjoittelu antaa mahdollisuuden nuorille olla vuorovaikutuksessa ja kohdata toimintakyvyltään hyvin erilaisia ihmisiä.

4.1 Ennakkoluulot ja stereotypiat

Ennakkoluuloihin liittyy paljon tunteita mutta vähän objektiivista tietoa. Yleensä ennakkoluulot ovat kielteisiä ja koostuvat monista asenteista. (Himberg – Jauhiainen 1998: 39.) Ennakkoluulot ovat yksi tapa havaita maailmaa. Ihminen havainnoi ympäristöään aikaisempien kokemusten perusteella. Kun ei ole tietoa, täytyy olettaa, millainen jokin asia on tai minkälainen jokin ihminen on. Ongelmallisiksi ennakkoluulot muuttuvat vasta sitten, kun ihminen ei ole valmis muuttamaan käsitystään objektiivisen tiedon pohjalta. (Salmenkangas 2005: 16.) Ennakkoluulot voivat perustua yksittäisiin kokemuksiin tai muiden ihmisten kertomuksiin. Ennakkoluulot liittyvät stereotyyppiseen ajatteluun ja niiden muuttaminen vaatii aikaa ja omia kokemuksia. (Vilkko-Riihelä 1999: 690–691.) Monet liittävät kehitysvammaisuuteen ja kehitysvammaisiin erilaisia ennakkoluuloja. Myös maunulalaisilla voi olla ennakkoluuloja, joita he haluavat harjoittelusta saamien kokemusten perusteella muuttaa.

Asioiden luokittelu helpottaa maailman ymmärtämistä. Ihminen voi kuitenkin luokitella esimerkiksi ihmisiä ennakkoluuloisesti tai suvaitsevaisesti. (Vilkko-Riihelä 1999: 631–632.) Stereotypiat ovat yksipuolisia yleistyksiä. Niissä tiettyä henkilöä voidaan pitää tietynlaisena, koska hän kuuluu tiettyyn ryhmään. Stereotypiasta on kyse myös silloin, kun yksilön perusteella tehdään yleistyksiä koko ryhmästä. Stereotypioita on vaikea muuttaa. Ne voivat olla myös myönteisiä toisin kuin ennakkoluulot. Stereotypia on kuitenkin aina yksipuolinen näkemys ihmisestä tai asiasta. Jotta stereotypioista voitaisiin päästä eroon, niin ne tulisi kohdata rohkeasti ja niiden kanssa tulisi työskennellä. (Salmenkangas 2005: 16–18.)

Stereotypiat voivat olla hyvin syvään juurtuneita, sillä ne syntyvät sosialisatioprosessin aikana ja heijastavat yleistä mielipidettä ja yhteiskunnallista tilannetta. Tästä syystä niitä voi olla hyvin vaikea muuttaa. Toisaalta taas yhteiskunnallinen tilanne on yhteydessä myös stereotyyppien muuttumiseen. (Himberg – Jauhiainen 1998: 38–39.) Yhdessä-hankkeen tarkoituksena on luoda toimiva inkluusiivinen malli Helsingin eri alueille. Sen avulla voidaan mahdollistaa vammaisten ja vammattomien yhteistyötä ja vähentää stereotyyppisiä käsityksiä niin kehitysvammaisista kuin vammattomistakin. Työharjoittelu on hyvä tilaisuus stereotyyppisten käsitysten käsittelemiseen ja muokkaamiseen.

4.2 Kehitysvammaisuus

Kehitysvammaisuus määritellään toimintakyvyn huomattavaksi rajoitukseksi, joka tulee ilmi ennen 18 vuoden ikää. Se voi aiheutua synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman takia. Kehitysvammaisuuteen liittyy vaikeutta oppia ja ylläpitää jokapäiväiseen elämään liittyviä toimintoja. Myös erilaisissa taidoissa voi ilmetä rajoituksia. Kehitysvammaisuuteen vaikuttavat myös kokemukset ja erilaiset lisävammat ja -sairaudet. Kehitysvammaisuus voidaan määritellä tarkoin lääketieteellisin kriteerein mutta ne eivät kerro kehitysvammaisen todellisesta suoriutumisesta elämässä. (Kehitysvammaliitto ry 1995: 15.)

Vammaisuuden ja erilaisuuden kohtaaminen ei ole aina itsestään selvää. Vammaisuuteen suhtautuminen on osalle ihmisistä luontevaa mutta toisille vammaisten kohtaaminen luo arkoja ja hankalia tilanteita. Vammaisuuteen ei ole välttämättä totuttu jos lähipiirissä ei ole ketään henkilöä, jolla olisi vamma. Poikkeavaan ihmiseen suhtaudutaan omien ja ympäristön asettamien asenteiden ja oletusten mukaan. Vammaisuuden kohtaamiseen auttaa omien tunteiden hyväksyminen ja niiden käsitteleminen. Asenteisiin voidaan vaikuttaa lisäämällä asiallista tietoa vammaisuudesta ja kohtaamalla henkilöitä, joilla on vamma. Vammaisuus on vain yksi osa ihmisen persoonallisuutta. Jokainen meistä on erilainen. (Murto 1999: 134–136.)

Kehitysvammaisuutta arvioidessa on tärkeää huomioida henkilön taidot ja päivittäiseen elämään liittyvä avuntarve. Adaptiiviset eli mukautumisen kyvyt määrittelevät kehitysvammaisen diagnoosia ja kertovat henkilön kyvystä toimia erilaisissa ympäristöissä. Adaptiiviset taidot, joita ovat muun muassa kommunikaatitaito, itsestä huolehtimisen taito, terveys ja sosiaaliset taidot, vaikuttavat yhteisöissä toimimiseen ja kehitysvammaisen tuen tarpeeseen. Henkilöillä voi olla hankaluuksia esimerkiksi sosiaalisissa taidoissa mutta hän voi olla käytännön taidoissa hyvinkin lahjakas. (Kehitysvammaliitto ry 1995: 16–17.)

Sosiaalisella älykkyydellä tarkoitetaan kykyä ymmärtää muiden käyttäytymistä ja omaa toimintaa sosiaalisissa tilanteissa. Kehitysvammaisten saattaa olla vaikea tulkita sanatomia viestejä ja sen vuoksi niihin reagointi voi olla haastavaa. Näiden kykyjen oppiminen saattaa olla vaikeaa mutta se on kuitenkin mahdollista. Kykyjen harjoittaminen vai-

kuttaa adaptiivisten taitojen kehittymiseen. Taitojen avulla toimintakyky työssä ja vapaa-ajalla voi parantua. (Kehitysvammaliitto ry 1995: 25.) Sosiaaliset tiedot ja taidot liittyvät olennaisesti opinnäytetyöhömmme, koska yhteisessä työelämään tutustumisjaksossa opitaan sosiaalisia taitoja ja toisilta sosiaalista käyttäytymistä.

Sosiaalinen toimintakyky antaa edellytyksiä toimia yhteiskunnassa. Se on kykyä olla osallisena yhteisöjen toiminnassa ja vaikuttaa lähipiiriin. Sosiaalisen toimintakyvyn avulla ihminen hahmottaa itseään suhteessa muihin sekä luo sosiaalisia suhteita. Niillä on tärkeä osa elämän merkityksellisyyden kokemisessa. Sosiaalisen toimintakyvyn avulla on mahdollisuus kokea yhteisyyden tunne, jolla on vaikutusta mielenterveyteen. (Malm 2004: 64–65.) Myös elämänhallinnan tunne eli tapa tulkita ja havaita ympäristöä edistää fyysistä ja sosiaalista toimintakykyä. Yhteiskunnan tarkoitus on tarjota ulkoisia voimavaroja kuten koulutusmahdollisuuksia, jotta ihmisten elämänhallinnan tunne vahvistuisi. (Malm 2004: 62–63.) Yhteinen työharjoittelu on yhteiskunnan tarjoama mahdollisuus nuorille löytää omia mielenkiinnon kohteita ja sosiaalista tukea. Niiden avulla he edistävät elämänhallintaansa.

5 TYÖELÄMÄÄN TUTUSTUMINEN

Koulujen perusopetukseen kuuluu oppilaan ohjaus perusopetuksen päättyessä. Perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan jokainen opiskelija on oikeutettu saamaan koululta tukea omaan osallisuuteen, kehitykseen sekä persoonalliseen kasvuun. Erityisesti tukea tulee antaa oppilaille, joilla on vaara jäädä koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle peruskoulun jälkeen. Perusopetuksen opetussuunnitelmaan kuuluukin yhteistyö paikallisen työ- ja elinkeinoelämän kanssa. Yhteistyötä ovat muun muassa työelämän edustajien vierailut koulussa, työpaikkakäynnit, projektityöt ja työelämään tutustuminen eli TET-jakso. Työelämään tutustumisen tarkoitus on liittää opittuja tietoja ja taitoja työelämään sekä tutustua työelämän vaatimuksiin ja mahdollisuuksiin. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004.) Työharjoittelu järjestetään yhdeksäsluokkalaisille ja se kestää kaksi viikkoa (Maunulan yhteiskoulun opetussuunnitelma 2006).

5.1 Inklusiivinen työharjoittelu

Työllä on jokaiselle ihmiselle henkilökohtainen merkitys. Se on pääasiassa taloudellinen voimavara mutta työhön ja työntekoon liittyy paljon sosiaalisia piirteitä. Työnteko merkitsee ihmisille sosiaalisen identiteetin muokkautumista. Töiden tekeminen jäsentää päivää ja antaa mahdollisuuden ihmissuhteiden rakentumiselle. Se merkitsee myös yhteiskunnan toimintaan liittymistä. Tärkeää on saada mahdollisuus toteuttaa itseään ja tuntea itsensä tarpeelliseksi. Nämä kaikki asiat lisäävät henkilön vireyttä, itsearvostusta ja energiaa. (Saloviita – Lehtinen – Pirttimaa 1997: 25.) Työn tuoman merkityksen ja oppimisen takia järjestetään työelämään tutustumisia eli työharjoitteluja.

Yhdessä-hankkeen puitteissa toteutettiin ensimmäisen kerran inklusiivinen työelämään tutustumisjakso valinnaiskurssina 13.11.–24.11.2006. Tutustumisjakson ideana oli, että samaan työpaikkaan meni yhtä aikaa Maunulan yläasteen oppilas ja Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskuksen opiskelija. He työskentelivät työparina. (Yhdessä-hankesuunnitelma 2006: 13–14.) Työpareja oli yhteensä neljä. Haavikon opiskelija työskenteli työpaikalla viikon ja Maunulan oppilas kaksi viikkoa. Päivittäinen työaika oli haavikkolaisella lyhyempi. Harjoittelupaikkoina olivat päiväkotit, urheilupuisto, kauppa ja vanhustenkeskus.

Työpareilla oli työharjoittelussa mukana ohjaaja, joka oli opiskelijoille tukena sekä tarvittaessa ohjasi ja neuvoi työtehtävissä. Mahdollisuutta osallistua inklusiiviseen työharjoitteluun tarjottiin kaikille Maunulan yhteiskoulun yhdeksäsluokkalaisille, joita oli yhteensä noin 100. Lopulta kiinnostuneiden joukosta neljä oppilasta halusi osallistua työharjoitteluun. Maunulan yhteiskoulun opinto-ohjaaja haastatteli nämä nuoret ennen työharjoittelua. Me selvitämme opinnäytetyössämme näiden Maunulan yläasteen oppilaiden kokemuksia ja käsityksiä kyseisestä harjoittelusta.

5.2 Yhdessä-hanke

Yhdessä-hankkeen tavoitteena on luoda inklusiivisia toimintatapoja Helsingin sosiaali- ja opetustoimen käyttöön. Hankkeessa ovat mukana Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskus, Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia ja Maunulan yhteiskoulu. Lisäksi

hankkeessa ovat mukana Kehitysvammaliitto, Kehitysvammatuki 57 ry ja Talentia. Hankkeen tarkoituksena on kehittää yleisopetuksen ja erityistä tukea tarvitsevien nuorten välille yhteistä toimintaa. Lisäksi on tarkoitus kehittää Haavikon työyhteisöä inklusiivisempaan suuntaan ja luoda alueellista toimintaverkostoa. (Yhdessä-hankesuunnitelma 2006: 2.)

Hankkeen yksi tärkeimmistä tavoitteista on luoda toimivia inklusiivisia toimintamuotoja. Siksi on tarkoituksenmukaista, että kehittämistyön kohteeksi on valittu selkeästi rajattu alue. Näin voidaan ottaa huomioon aluetta koskevat tulevaisuuden suunnitelmat. Maunulan alueelta on saatu mukaan siellä toimivia yhdistyksiä, yrityksiä, järjestöjä sekä yksittäisiä henkilöitä, joiden välillä ja avustuksella hanketta on kehitetty. Inklusiivisista lähtökohdista tehtävä toiminta on tärkeää saada juurrutetuksi osaksi jokapäiväistä elämää. (Yhdessä-hankesuunnitelma 2006: 7–8.)

Yhdessä-hankkeessa on tekeillä monia opinnäytetöitä. Meidän opinnäytetyömme liittyy kehitetyn toimintamuodon arviointiin. Tällä hetkellä Yhdessä-hankkeen toteutuksessa ollaan toisessa vaiheessa, jonka tarkoituksena on luoda toimintamalli ja arvioida sitä. Haavikossa kohteena on opintosuunnitelman uudistaminen. Seuraavaksi on vuorossa toimintamallin juurruttaminen ja Haavikon työntekijöiden sitouttaminen inklusiiviseen toimintaan. Viimeisessä vaiheessa hankkeesta syntynyt toimintamalli on tarkoitus siirtää helsinkiläiseen sosiaali- ja opetusalan toimintakulttuuriin. (Yhdessä-hankesuunnitelma 2006: 9.)

5.3 Maunulan yhteiskoulu

Maunulan koulu toimii osana Helsingin peruskoululaitosta ja se on Viipurin Reaali-koulu Oy:n ylläpitämä yksityinen koulu. Koulussa on sekä peruskoulun yläluokat että lukio. Koulu tarjoaa peruskoulun yläluokkien palveluita lähialueelle ja erityisluokkapalveluita koko Helsingin alueelle. Maunulan yhteiskoulussa opiskelun voi painottaa esimerkiksi musiikkiin, matematiikkaan, liikuntaan tai kuvataiteeseen. Koulussa järjestetään myös tukioppilas-, vertaissovittelu- ja oppilaskuntatoimintaa. Maunulan yhteiskoulun tavoitteena on vahvistaa oppilaiden itsetuntoa, erilaisuuden kunnioittamista ja suvaitsevaisuutta sekä kannustaa aktiiviseen opiskeluun. (Maunulan yhteiskoulun opetussuunnitelma 2006.)

Koulun kasvatus- ja oppimistavoitteena on tukea oppilaiden omien kykyjen mukaista oppimista ja tarjota tietoa sekä taitoja jatko-opiskelua varten. Oppilaiden erilaiset oppimistavat, taustat sekä yksilölliset kehityserot pyritään ottamaan huomioon. Helsingin koulujen opetuksessa korostetaan myös osallisuutta. Toiminnan tarkoitus on, että osallistuminen luo osallisuuden tunnetta. Maunulan koulun osallistavaa toimintaa ovat oppilaskuntatoiminta, opintomatkat ja -käynnit, kerho- ja kilpailutoiminta sekä työelämään tutustuminen. Nämä toiminnot ovat ihmiseksi ja vastuulliseksi yhteiskunnan jäseneksi kasvamisen tukena. (Maunulan yhteiskoulun opetussuunnitelma 2006.) Maunulan koulun arvot ovat lähellä Yhdessä-hankkeen lähtökohtia ja tavoitteita. Maunulalaisten ja haavikkolaisten toimiminen yhdessä samassa hankkeessa antaa mahdollisuuden suvaitsevaisuuden ja erilaisten ihmisten arvostuksen lisääntymiseen sekä mahdollistaa yhteistä toimintaa. Tästä syystä on perusteltua, että koulun oppilaat ovat mukana tässä hankkeessa. Lisäksi koulujen fyysinen läheisyys mahdollistaa toiminnan.

5.4 Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskus

Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskus sijaitsee Maunulassa ja se on tarkoitettu helsinkiläisille nuorille aikuisille, joilla on kehitysvamma. Haavikko on 38-paikkainen opetusyksikkö, joka tarjoaa valmentavaa opetusta ja myös jatkokoulutusta jo työelämässä oleville aikuisille. Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskus kuuluu Helsingin sosiaaliviraston aikuisten palveluiden vammaistyöhön. Haavikon toiminnan arvolähtökohtia ovat yhteisöllisyys, ihmisyyys, asiakaslähtöisyys, ammatillinen kasvu ja osaaminen sekä halu oppia, kasvaa ja kehittyä. (Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskus 2006.)

Haavikossa toimii neljä eri nuorten aikuisten itsenäistymiskasvatuslinjaa eli Naka-ryhmää ja työikäisten Asva-ryhmä. Haku niihin tapahtuu maaliskuussa. Jokaiselle Haavikon opiskelijalle tehdään henkilökohtainen opiskelun järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS. Suunnitelma sisältää opiskelijan omat tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi. Koulutus kestää keskimäärin kaksi vuotta. Haavikko toimii yhteistyössä asunto-
laiden, koulujen, työtoimintakeskusten ja jatko-opiskelupaikkojen kanssa. (Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskus 2006.)

Itsestään huolehtiminen, oman tahdon ilmaisu ja itsensä kehittäminen ovat asioita, jotka liitetään aikuisuuteen. Haavikon toiminnan ajatuksena on pyrkiä tukemaan opiskelijoi-

den aikuisuutta ja kasvua. Haavikossa opetellaan niin kodinhoito- ja asumistaitoja kuin opiskelu- ja vuorovaikutustaitojakin. Nuoret asettavat itselleen omat tavoitteet ja oppivat itsenäistä liikkumista, rahankäyttöä ja asiointia. Heille järjestetään erilaisia työkokeiluja ja asumis- ja koulutusharjoitteluja oman tulevaisuuden hahmottamista varten. Tavoitteena on myös itsensä arvioiminen. (Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskus 2006.)

6 TUTKIMUSASETELMA

Opinnäytetyömme tarkoituksena on antaa nuorille mahdollisuus saada oma mielipide kuuluviin. Tällä tavoin he eivät ole pelkästään toiminnan kohteena vaan pääsevät ilmaismaan mielipiteensä toiminnasta ja ne voidaan ottaa huomioon toiminnan kehittämisessä. Maunulalaisille yhteinen työharjoittelu saattaa olla ensimmäinen kokemus kehitysvammaisuudesta tai kehitysvammaisen henkilön kohtaamisesta. Kokemukset vaikuttavat asenteiden ja mielipiteiden muotoutumiseen. Tästä syystä on mielenkiintoista selvittää millaisina maunulalaiset kokevat harjoittelun ja miten se vaikuttavaa heihin. Kohtaamisen kokemukset ovat tärkeitä myös siksi, että niillä on vaikutusta kehitysvammaisen nuoren yksilöitymiseen ja identiteetin muodostumiseen. Nuorten saamien kokemusten perusteella saamme myös tietoa työharjoittelun vaikuttavuudesta ja tarpeellisuudesta.

6.1 Opinnäytetyön tehtävä

Tutkimuskysymyksemme ovat

1. Minkälaisia ovat Maunulan yhteiskoulun oppilaiden oletukset ja ennakkokäsitykset inkluusiivisesta työelämäharjoittelusta ja kehitysvammaisista?
2. Minkälaisia oletuksia ja käsityksiä maunulalaisilla on kehitysvammaisen kanssa työskentelystä työelämää tutustumisjakson jälkeen sekä millaisia kokemuksia heillä on inkluusiivisesta harjoittelusta?

6.2 Opinnäytetyön menetelmä

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen ja sen lähtökohdat ovat arkielämässä. Laadullisessa tutkimuksessa tavoite on pyrkiä tutkimaan ilmiöitä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja saada esiin tosiasioita. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 1997: 152.) Selvitämme inkluusiiviseen työharjoitteluun osallistuneiden nuorten kokemuksia. Koska inkluusiivinen työharjoittelu järjestetään ensimmäistä kertaa, on jakson laadullinen arviointi ja kehittämisehdotukset tarpeellisia ja tärkeitä.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa päämääränä on ymmärtää tutkimuskohteena olevaa asiaa. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tärkeää aineiston koko, koska tarkoituksena ei ole löytää määrällisiä tuloksia tai tilastoista löydettävää säännönmukaisuutta. Aineistona voi olla vain yhden henkilön haastattelu tai aineisto voi käsittää monia yksilöhaastatteluita. Pienestäkin aineistosta voi tulla analysoitavaksi useita sivuja litteroituja haastatteluita. Laadullisen tutkimuksen aineistosta ei ole tarkoitus tehdä johtopäätöksiä, joita voisi yleistää. Lähtökohtana on ajatus, että tutkimalla yksittäistä kohdetta tarpeeksi yksityiskohtaisesti saadaan esiin keskeisin asia. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 1997: 170–171.)

Opinnäytetyömme teimme ennakkokartoituslomakkeen ja teemahaastattelun pohjalta. Haastattelukysymyksien muodostamisessa käytimme apuna ennakkokartoituslomakkeella saatuja vastauksia. Haastattelussa käytimme tekemäämme haastattelurunkoa. Testasimme haastattelukysymyksiämme 14-vuotiaalla nuorella, jolla ei ole kokemusta kehitysvammaisuudesta mutta hän on ollut työharjoitteluissa. Testasimme hänen avulleen kysymystemme ymmärrettävyyttä ja toimivuutta. Koehaastattelun perusteella teimme muutoksia haastattelun teemojen ja kysymyksien suhteen. Nauhoitimme, litteroimme ja analysoimme haastattelut.

6.2.1 Aineisto

Jos perusjoukko on pieni, on järkevää suorittaa kokonaistutkimus, jossa tutkitaan kaikki perusjoukon yksiköt. (Holopainen – Pulkkinen 2002: 27–28.) Opinnäytetyössämme perusjoukon, eli neljä haastateltavaa, muodostavat kaikki inkluusiiviseen työharjoitteluun osallistuneet maunulalaiset, kaksi tyttöä ja kaksi poikaa. Teimme kyselyn Maunu-

lan yläasteella 29.11.2006. Kerroimme samalla opinnäytetyöstä sekä sen tarkoituksesta. Maunulan yläasteen opinto-ohjaaja toimi yhteyshenkilönämme haastatteluprosessia toteuttaessa. Maunulan koulu on yksityinen, joten haimme tutkimuslupaa Maunulan koulun rehtorilta. Lisäksi kerroimme tiedotteella oppilaiden vanhemmille opinnäytetyömme tarkoituksesta.

Aineiston hankintamenetelminä käytimme ennakkokartoituslomaketta, päiväkirjaa ja haastattelua. Ennakkokartoituslomakkeen (liite 1) laadimme itse. Lomakkeen tarkoituksena oli selvittää maunulalaisten oletuksia ja ennakkokäsityksiä kehitysvammaisuudesta, kehitysvammaisista ja työskentelystä heidän kanssaan. Lomake oli tarkoitettu myös meille apuvälineeksi, jotta saimme tietää, minkälaisista lähtökohdista maunulalaiset lähtevät työharjoitteluun. Lomakkeen kysymykset pohjautuivat inkluusioon ja osallisuuteen, nuorten psykososiaaliseen kehitykseen ja kehitysvammaisen kohtaamiseen. Kysymyksiin ei ole valmiita vaihtoehtoja joten nuoret saivat kertoa mielipiteensä avoimesti. Maunulan oppilaat tekivät ennakkokartoituslomakkeen ennen harjoittelun alkua. Tapasimme oppilaat Maunulassa ja samalla kerroimme opinnäytetyöstämme ja selitimme heille tutkimuksen kannalta tärkeitä asioita.

Teimme maunulalaisille päiväkirjapohjat työharjoittelun ajaksi. Päiväkirjassa (liite 2) oli kysymyksiä, joiden tarkoituksena oli herättää nuorten ajatuksia ja auttaa heitä erittelemään niitä. Päiväkirjoja ei ollut pakko palauttaa meille. Päiväkirjassa oli jokaiselle viidelle päivälle eri kysymykset. Ne koskivat päivän aikana esiin tulleita ajatuksia ja kokemuksia.

Työharjoittelun jälkeen haastattelimme (liite 3) oppilaita yksitellen. Puolistrukturoidussa eli teemahaastattelussa esitimme kaikille maunulalaisille samat kysymykset. Tarjolla ei kuitenkaan ollut valmiita vastausvaihtoehtoja vaan saivat omin sanoin kertoa kokemuksiaan ja tuntemuksiaan. Apuna vastaamisessa saavat olla heidän harjoittelunaikaiset päiväkirjamerkintänsä, jotta työharjoittelun aikana heränneet ajatukset tulisivat esille haastattelussa.

6.2.2 Teemahaastattelu

Aineistonkeruumenetelmäksi valitsimme teemahaastattelun, koska sen avulla saadaan esiin haastateltavan kokemuksia ja näkemyksiä. (Ruusuvuori – Tiittula 2005: 13.) Teemahaastattelulle on ominaista, että kaikki haastateltavat ovat kokeneet saman tilanteen. Teemahaastattelussa haastattelijat tekevät haastattelurungon haastateltaville. Haastattelussa keskitytään haastateltavien kokemuksiin tilanteesta, jonka haastattelijat ovat ennalta analysoineet. Teemahaastattelussa keskitytään tiettyihin teemoihin mutta haastateltavilla on silti vapaus tarkentaa aiheita ja kysymyksiä. (Hirsjärvi – Hurme 2004: 47–48.)

Valitsimme teemahaastattelun opinnäytetyömme aineistonkeruumenetelmäksi, koska uskoimme nuorten vastaavan monipuolisemmin kysymyksiin sanallisesti kuin kirjallisesti. Teemahaastattelun avulla opinnäytetyömme aihe tulee paremmin käsitellyksi haastateltaville sopivalla tavalla. Lisäksi voimme tehdä tarkennuksia ja lisäkysymyksiä mikäli katsomme sen tarpeelliseksi. Valmis runko haastatteluissa helpottaa myös meidän toimintaamme. Pystymme varmistamaan, että kaikki asiat tulevat varmasti käsitellyiksi. Haastattelumme teema-alueet pohjautuvat opinnäytetyömme teoreettiseen osaan. Kysymykset ovat kuitenkin yksityiskohtaisempia ja ne pohjautuvat käsityksiimme työharjoittelun kulusta ja toteutuksesta. Teema-alueiksi määrittelimme inkluusion, identiteetin ja maailmankuvan muodostuminen, kehitysvammaisuuden, yhteisyyden kokemisen ja harjoittelun kehittämisen.

Haastattelussa on tärkeää puhua haastateltaville tutulla kielellä. Myös kysymysten oikealla tavalla esittäminen ja muokkaaminen nuoren arkeen sopivaksi auttavat keskustelun etenemisessä. Erityisesti lasten ja nuorten kanssa tehdyissä haastatteluissa haastattelijalla voi esimerkiksi lyhyillä kysymyksillä kannustaa jatkamaan kerrontaa. (Alasuutari 2005: 156–159.) Haastatteluissa pyrimme välttämään ammattisanastoa, joiden merkityksistä nuoret eivät välttämättä ole tietoisia. Olimme valmiita selittämään vaikeita aiheita ja termejä sekä pyrimme esittämään mahdollisimman paljon avoimia kysymyksiä, joihin nuoret voisivat vastata omasanaisesti.

Haastattelutilanteeseen kuuluu yleensä haastattelun nauhoittaminen. Tilanteet voivat olla luontevampia ilman nauhoittamista mutta useammin nauhoittamisesta on hyötyä. Jos haastattelu on nauhoitettu, sitä voi tarkastella myöhemmin useamman kerran. (Ruu-

suvuori – Tiittula 2005: 14–15.) Tällä tavoin voimme tarkastaa, olemmeko tulkinneet haastateltavaa oikein. Haastattelutilanteessa voimme myös liikaa keskittyä omaan toimintaamme tai huomaamatta vaikuttaa liikaa toisen toimintaan. Koska nauhoitamme haastattelun, pystymme myöhemmin tarkastamaan, olemmeko johdatelleet haastateltavaa tai olisiko jokin vastaus tarvinnut selventävää kysymystä. Näin pystymme pohtimaan aineistomme kriittisesti.

6.3 Teemoittelu

Analysoimme aineiston teemoittelun avulla. Eskolan ja Suorannan mukaan aineistosta voi nostaa esiin tutkimuskysymystä selventäviä teemoja. Aineistosta voidaan ottaa huomioon sen sisältämät keskeiset aihealueet. Teemoitteluun tarvitaan aineiston ja teorian vuorovaikutusta. (Eskola – Suoranta 1998: 174–175.) Ei ole todennäköistä, että haastateltavat ilmaisisivat saman asian täsmälleen samoin sanoin. Tutkijan tehtävä on tulkita ne samaan teeman kuuluvaksi. Aineistoa analysoitaessa esiin nousevat teemat pohjautuvat tutkijan tulkintoihin siitä, mitä haastateltava on sanonut. Analyysivaiheessa tutkitaan niitä teemoja, jotka tutkija on alussa määritellyt mutta myös aineistosta löytyviä, lähtöteemoja mielenkiintoisempia teemoja. (Hirsjärvi – Hurme 2004: 173.)

Aineiston analyysitavaksi pitäisi valita muoto, joka parhaiten vastaa tutkimusongelmiin (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 1997: 212). Päätimme käyttää teemoittelua analysointitapana opinnäytetyössämme, koska se parhaiten toi keskeiset aiheet esiin. Aloitimme analysoinnin lukemalla litteroitua aineistoa useita kertoja läpi. Teimme tekstiin muistiinpanoja ja alustavaa teemoittelua. Merkittyämme ja jaoteltuamme aineistotekstin pystyimme liittämään tiettyyn teemaan kuuluvat asiat samaan kokonaisuuteen. Näin haastatteluaineistot sekoittuivat, mutta samalla samaa teemaa käsittelevät asiat löytyivät samasta paikasta.

Teemoittelemalla saimme aineiston hallittavaan muotoon. Sen jälkeen pystyimme etsimään opinnäytetyön aiheen kannalta oleellisia sisältöjä ja tuloksien päällekkäisyydet tulivat paremmin esiin. Tarkastellessa aineistoa pohdimme korostimme kysymyksissä liikaa kehitysvammaisten erilaisuutta. Esimerkiksi olisivatko Maunulan koulun oppilaat osanneet pohtia kehitysvammaisen erilaisuutta tai samankaltaisuutta suhteessa itseensä ilman erilaisuuden korostamista.

6.4 Opinnäytetyön luotettavuus

Kerroimme nuorille ennen ennakkokartoituslomakkeen täyttämistä, että kaikki heidän kirjoittamansa asiat jäävät vain meidän tietoomme. Lisäksi puhuimme tulevista haastatteluista, jotka tekisimme harjoittelun jälkeen. Annoimme nuorille myös tiedotteet kotiin vietäviksi, joissa kerroimme opinnäytetyömme tarkoituksesta ja toteutuksesta. Muistutimme vielä ennen haastattelun alkua nuorille uudestaan, että haastattelut ovat täysin luottamuksellisia ja että toivomme saavamme mahdollisen rehellisiä vastauksia. Opinnäytetyössämme ei mainita kenenkään haastateltavan nimiä ja näin varmistamme, että ketään haastateltavaa ei pysty tunnistamaan vastauksista.

Opinnäytetyömme luotettavuuteen vaikuttaa se, että toinen meistä oli kahden haastateltavan ohjaajana työharjoittelussa. Tehdäksemme haastatteluista luotettavamman, ohjaajana toiminut haastatteli niitä kahta, joiden työharjoittelussa hän ei toiminut ohjaajana. Kumpikaan meistä ei tuntenut haastateltavaansa etukäteen. Näin toivomme välttyvämmme johdattelulta ja vääriltä tulkinnoilta haastattelutilanteissa. Aineistomme on hyvin pieni ja vaatii siksi tarkkaa analysointia sekä erityistä huolellisuutta, jotta kaikki olennainen tieto saadaan analysoitavaksi. Nuorten puhetyyli oli hyvin haastavaa analysoitavaa. He puhuivat pitkiä lauseita, joissa oli paljon täytesanoja. Lauseita voi tulkita usealla tavalla.

Kukaan haastateltavista ei käyttänyt päiväkirjaa haastattelutilanteessa, vaikka muistutimme, että heillä on mahdollisuus sitä käyttää. Puolet haastateltavista palautti päiväkirjat meille. Päätimme kuitenkin olla käyttämättä päiväkirjoja työssämme sillä palautetut päiväkirjat eivät antaneet mitään lisäinformaatiota aiheeseen. Haastatteluiden tuloksiin saattoi vaikuttaa se, että toteutimme haastattelut nopeasti harjoitteluiden jälkeen. Maunulalaiset eivät ehkä ehtineet jäsenellä ajatuksiaan ja mielipiteitään. Tästä syystä jotain myöhemmin mieleen tulevia asioita saattoi jäädä haastattelusta pois. Jos taas olisimme siirtäneet haastatteluja myöhemmäksi, oppilaat olisivat saattaneet unohtaa harjoitteluun liittyviä asioita.

Ennakkokartoituslomaketta tehtäessä vastaukset piti kirjoittaa paperille. Todennäköisesti tästä syystä osalla vastaajista vastaukset olivat hyvin lyhyitä. Tämä saattoi myös kertoa siitä, että vastaajat eivät viitsineet kirjoittaa pidempiä vastauksia. Se saattoi myös

olla merkki siitä, että nuoret eivät olleet vielä pohtineet tulevaa työharjoittelua. Tämä vahvisti ajatuksemme siitä, että työharjoittelun jälkeen teemme haastattelut, jotta saamme varmasti tarvittavan informaation.

7 TULOKSET

7.1 Maunulalaisten oletukset ja ennakkokäsitykset työharjoittelusta

Ennakkokartoituslomakkeesta saatujen tulosten perusteella maunulalaisilla opiskelijoilla oli positiiviset odotukset inkluusiivisesta työharjoittelusta. He halusivat kokeilla uutta ja erilaista toimintaa. Tuleva työharjoittelu jännitti lähes kaikkia. Maunulalaisilla ei ollut juuri aikaisempia kokemuksia kehitysvammaisten kanssa toimimisesta. Nuoret odottivat yhteistyön sujuvan työharjoittelussa ongelmitta, mutta mahdolliset kommunikaatiovaikeudet tai vastaan tulevat erimielisyydet mietityttivät heitä jonkin verran.

Maunulalaiset uskoivat pärjäävänsä hyvin inkluusiivisessa työharjoittelussa, koska jokainen osasi omasta mielestään sopeutua uusiin tilanteisiin. Vain yksi osallistuja myönsi olevansa ujo, mutta toivoi saavansa kokemuksesta rohkeutta. Nuoret toivoivat oppivansa kehitysvammaiselta kykyä ja rohkeutta olla oma itsensä. Maunulalaiset eivät uskooneet, että heillä ja haavikkolaisilla olisi kovinkaan suuria eroja oppimisen suhteen. Ainoastaan keskittymiskyvyn ylläpito oli nuorten mielestä lyhyempi kehitysvammaisilla kuin yleisopetuksen oppilailla.

Nuorten tuttavien kommentit inkluusiivisesta työharjoittelusta olivat pääosin positiivisia. Vain yhden vastaajan luokalla olevat oppilaat olivat kommentoineet tulevaa työharjoittelua negatiivisesti. Maunulalaiset uskoivat ymmärtävänsä, miksi inkluusiivista toimintaa järjestetään. He mainitsivat syiksi muun muassa ennakkoluulojen vähenemisen, tasa-arvoisuuden lisääntymisen ja erilaisuuden kohtaamisen.

”Että ihmiset ymmärtäisi kaikkien olevan tasa-arvoisia” (Haastateltava 4)

”Jotta ihmiset oppisivat toimimaan vammaisten kanssa” (Haastateltava 3)

7.2 Käsitykset ja kokemukset työharjoittelun jälkeen

7.2.1 Käsitykset kehitysvammaisuudesta ja erilaisuuden kohtaaminen

Maunulalaisten ensivaikutelmat haavikkolaisista olivat positiivisia. Heidän mielestään haavikkolaiset olivat mukavia ja samanlaisia kuin muut. Maunulalaisilla ei ollut juuri mitään kokemusta kehitysvammaisista ennen harjoittelua. Haastatellut uskoivat antaneensa hyvän kuvan itsestään haavikkolaisille. Yksi haastatelluista ajatteli antaneensa kehitysvammaiselle mallin työntekoon. Kukaan haastatelluista ei uskonut täysin pystyvänsä asettumaan haavikkolaisen asemaan, koska eivät tunteneet heitä vielä tarpeeksi hyvin. Maunulalaiset kokivat, että heidän maailmansa on erilainen kuin kehitysvammaisen nuoren ja uskoivat haavikkolaisen aseman eroavan omaan asemaansa verrattuna esimerkiksi tärkeiden päätösten teossa.

Nuoret eivät nähneet mitään syytä siihen, miksi kehitysvammainen ei voisi osallistua inklusiiviseen työharjoitteluun. Työelämää tutustumisen koettiin olevan kaikkien yhtäläinen oikeus. Maunulalaiset arvelivat työharjoittelun merkitsevän työparilleen samaa kuin itselleen eli tutustumista työhön. Nuorten mielestä opettavaisinta inklusiivisessa työharjoittelussa olivat tutustuminen työpariin ja keskustelut hänen kanssaan. Yksi haastateltava mainitsi, että oli antoisaa huomata ihmisten erilaisuus. Osa vastaajista oli oivaltanut, että kehitysvammaisuus ei ole este oppimiselle ja asioiden ymmärtämiselle sekä tekemiselle. Vastaajien mielestä heidän työparinsa oppivat samalla tavoin kuin he itse. Nuoret löysivät työharjoittelun aikana itsestään uusia puolia. He muun muassa ymmärsivät, että kaikki ihmiset ovat loppujen lopuksi hyvin samanlaisia. Kaikki myös yllättyivät siitä, että heillä ei ollut ennakoluuloja kehitysvammaisista.

”..mä pärjään hyvin erilaisten ihmisten kaa...eikä mulla oo mitään ennakoluuloja. Sit niinku pystyy tutustumaan vaik toises ois jotain.” (Haastateltava 1)

Haastateltujen mielestä oli vaikeaa määritellä, mitä tarkoittaa osallisuus omaan elämään. He ajattelivat sen olevan mahdollisuutta päättää omista asioista ja tehdä itsenäisesti asioita. Nuoret arvioivat, että haavikkolaiset voivat vaikuttaa omaan elämäänsä melko paljon. Jokainen toi kuitenkin esille sen, että vaihtoehtoja ja vaikutusmahdollisuuksia on vähemmän. Lisäksi ymmärrettiin, että kehitysvammaisuuden asteella on merkitystä vai-

kutusmahdollisuuksiin ja että jokainen kehitysvammaisenkin on yksilö. Haastateltavien mielestä haavikkolaisia tuetaan enemmän arkipäivään liittyvissä asioissa ja heitä opetetaan toimimaan itsenäisesti.

Maunulalaisten arvot eivät juuri muuttuneet harjoittelun aikana. Osa haastateltavista totesi, että kehitysvammaiset ovat erilaisia mutta kivoja. Erilaisuus koettiin kuitenkin normaalina. Maunulalaisille jäi positiivinen kuva kehitysvammaisuudesta ja erilaisuudesta. Haavikkolaisia pidettiin mukavina ja tavallisina. Yksi maunulalainen piti työpariaan hieman lapsellisena.

”Et se on erilainen, mut et mä ajattelin et se on normaali niin se tuntu normaalilta.”
(Haastateltava 4)

Mitkään erityiset asiat eivät jääneet mietityttämään harjoittelusta tai kehitysvammaisuudesta eivätkä maunulalaisten ensivaikutelmat haavikkolaisista muuttuneet paljonkaan viikon aikana. Haastateltavat kokivat oppineensa kehitysvammaiselta uudenlaisen suhtautumistavan asioihin, tasa-arvoista ajattelua ja uutta kommunikaatiotapaa kuten viittomia. Kehitysvammaisuudesta opittua oli, että kehitysvammaiset voivat olla henkisesti iältään nuorempia. Työharjoittelussa maunulalaiset oppivat myös ymmärtämään paremmin kehitysvammaisen nuoren toimintakykyä.

”Työharjoittelusta varmaan oppi mimmosta on olla oikees työpaikassa. Että sitä (haavikkolaista) kohdellaan kun toista ihmistä työpaikalla sen sijaan että aina vahdittais ja huolehdttais siitä. Et sais tehdä itse niitä töitä mitä muutkin tekevät.” (Haastateltava 3)

Maunulalaiset voisivat kertoa ystävilleen inkluusiivisesta työharjoittelusta positiivisina asioina esimerkiksi sen, että harjoittelu yhdessä kehitysvammaisen nuoren kanssa oli kivaa eikä yhtään pelottavaa. Inkluusiivinen työharjoittelu ei eronnut tavallisesta työharjoittelusta merkittävästi ja siinä oppi uutta, mutta kaikki oli kiinni omasta suhtautumisesta. Yhteisen työharjoittelun yhtenä positiivisena puolena pidettiin sitä, että kaikkea ei tarvinnut tehdä yksin. Työelämään tutustuminen antoi mahdollisuuden saada kokemusta siitä, millaista on toimia erilaisen ihmisen kanssa ja ymmärtää heitä paremmin.

”Työharjoittelu on tosi mukavaa, ja sinne vois mennä aika monta kertaa. Jos kehitysvammaisen on mukana nii se ois ihan yht mukavaa.” (Haastateltava 1)

7.2.2 Yhdessä tekeminen

Haastateltavien mielestä olisi ollut hyvä, jos työparit olisivat tavanneet etukäteen ennen työharjoittelun alkamista ja tutustuneet työpaikkaan yhdessä. Kahden vastaajan mielestä se ei olisi muuttanut harjoittelun kulkua, mutta olisi vähentänyt jännitystä. Maunulalaisien mielestä olisi ollut mukavaa, jos kehitysvammaiset nuoret olisivat olleet harjoittelussa kaksi viikkoa. Toisaalta he pitivät hyvänä asiana sitä, että saivat olla toisen viikon yksin. Yksin ollessa he tutustuivat paremmin muihin työntekijöihin. Yhden haastateltavan mielestä haavikkolainen olisi saanut työharjoittelusta enemmän irti, jos hänkin olisi ollut siellä kaksi viikkoa. Osassa työpaikassa työ tehtiin pääasiassa yksin, joten varsinkin niissä työparin seura koettiin hyvänä asiana. Yksi haastateltava mainitsi, että yhdessä työparin kanssa sai enemmän asioita tehtyä.

Työpari oli harjoittelupaikassa päivittäin yhtä aikaa neljä tuntia. Maunulalaiset kokivat viettävänsä nämä tunnit yhdessä. He kokivat saaneensa yhteisiä kokemuksia haavikkolaisten kanssa. Niitä olivat esimerkiksi yhteiset keskustelut molempia koskettavista asioista, yhdessäolo, lasten keinuttaminen, siivoaminen sekä samaan aikaan lähteminen työpaikasta ja yhtä matkaa kulkeminen. Jokainen haastatelluista olisi valmis osallistumaan uudestaan vastaavanlaiseen toimintaan. He pitivät harjoittelua hyvänä kokemuksena, jossa sai tutustua erilaisiin ihmisiin.

” No mä sain kokee mimmosii erilaiset ihmiset on...opin ymmärtämään niit paremmin.”
(Haastateltava 3)

7.2.3 Ympäristön vaikutus

Tutuilta saatu palaute työharjoittelusta oli positiivista ja siitä oltiin kiinnostuneita. Osalle nuorista inkluusiivista työharjoittelua oli kommentoitu kielteisesti sekä siihen osallistuminen oli kyseenalaistettu. Maunulalaiset olivat kuitenkin ilmaisseet halunsa osallistua erilaiseen työharjoitteluun. He haluaisivat kertoa muille, että yhteistyöstä kehitysvammaisen nuoren kanssa oppii uutta ja samalla oppii olemaan erilaisen ihmisten kanssa. Suhtautuminen erilaisuuteen riippuu itsestä. Kaikkea ei myöskään tarvitse tehdä yksin, kun on työpari.

”Olis tosi hyvä enemmänkin tehdä kaikkee kehitysvammaisten kans ja muittenkin kans silleen just et ei tuu mitään ennakkoluuloja tai tommosii suhtautumist.” (Haastateltava 2)

Maunulalaiset voisivat kuvitella opiskelevansa samassa koulurakennuksessa kehitysvammaisten kanssa. Esiin nousivat kuitenkin huoli mahdollisesta kiusaamisesta ja toisaalta siitä, miten ottaa huomioon kehitysvammaisen toimintakyvyn haasteet sekä erityisopetuksen erityistarpeet. Maunulalaisten mielestä jo lapsena aloitettu yhteistyö yleisopetuksen ja erityisopetuksen oppilaiden välillä saattaisi vähentää kiusaamisen mahdollisuutta myöhemmin ja lisätä erilaisuuden hyväksymistä.

7.2.4 Ajatukset inklusiosta ja työharjoittelun kehittäminen

Maunulalaiset olivat sitä mieltä, että yhteistyötä olisi mukava jatkaa tästä eteenpäin haavikkolaisten kanssa. Osa vastaajista tahtoisi olla tekemisissä jollakin tavoin. He mainitsivat, että olisi kiva osallistua uudelleen työelämään tutustumisjaksoon saman kehitysvammaisen nuoren kanssa. Haastateltavien mielestä inklusiivista toimintaa Maunulan alueella voisivat olla ympäristön siivoaminen, pelit, harrastukset ja erilaiset tapahtumat. Yhteinen toiminta koulujen välillä tulevaisuudessa voisi olla sellaista, jota jo nyt on toteutettu kuten työharjoittelu ja yhteinen kuvaamataidon kurssi sekä yhdessä erilaisilla messuilla käyminen. Yhteistyötä haavikkolaisten kanssa taas voisivat olla yhteiset retket oppilaiden kesken, projekteissa toimiminen ja tutustuminen toisten kouluihin.

”Yhteistyötä vois olla sillai muit tämmösii projektei. Ja sit me voitais kans vieraila siellä.” (Haastateltava 2)

Kaikki haastateltavat voisivat kuvitella olevansa tulevaisuudessa töissä sellaisessa paikassa, jossa on kehitysvammaisia työntekijöitä. Yksi haastateltava mainitsi, että työpaikassa pitäisi kohdella kaikkia tasa-arvoisesti esimerkiksi palkan ja työajan suhteen. Maunulalaisilla ei ollut juurikaan ehdotuksia työharjoittelun kehittämisestä. Ainoat esille tulleet asiat olivat eripituinen työaika haavikkolaisen ja maunulalaisen välillä sekä työpariin tutustuminen aikaisemmin.

”... mä olin ite aika yllättynyt et hän teki hirveen aktiivisesti; meni, kysyi ja tällei. Mä olin siitä ihan otettu et hän näin paljo osas tehdä...” (Haastateltava 4)

Vastaajat kokivat olevansa työpaikalla työparinsa kanssa tasa-arvoisia työntekijöitä. He tekivät samoja töitä ja tunsivat, että muut työntekijät kohtelivat heitä tasavertaisesti. Yhden vastaajan mielestä he olivat haavikkolaisen kanssa tasa-arvoisia oppimisessa mutta yhden mielestä epätasa-arvoisuutta loi se, että kehitysvammaisella nuorella oli ohjaaja mukana. Haastateltavat kuitenkin kokivat hyväksi, että kehitysvammaisella oli mukana ohjaaja. Hän auttoi ja neuvoi molempia tarvittaessa sekä oli apuna työssä. Kaikki uskoivat, että työpari olisi toiminut hyvin ilman ohjaajan läsnäoloakin. Ohjaaja auttoi työparia tutustumaan toisiinsa ja vähensi ainakin maunulalaisten jännitystä ensimmäisenä päivänä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme tavoite oli selvittää inklusiiviseen työharjoitteluun osallistuneiden nuorten kokemuksia harjoittelusta, kehitysvammaisuudesta ja kehitysvammaisen kanssa toimimisesta. Samalla olemme arvioineet harjoittelun onnistumista sekä hyödyllisyyttä. Työharjoittelujakson aikana nuoret oppivat uusia asioita itsestään. Harjoitteluun osallistuneet nuoret kokivat sen erilaisena, mielenkiintoisena sekä positiivisena.

Ennakkoluuloja syntyy, kun ihmisellä ei ole tietoa tai omakohtaisia kokemuksia jostakin asiasta, ja yleensä ennakkoluulot ovat kielteisiä (Himberg – Jauhiainen 1998: 39; Vilko-Riihelä 1999: 690–691). Harjoitteluun osallistuneet oppilaat lähtivät mukaan ennakkoluulottomasti, vaikka heillä ei ollut juuri aikaisempaa kokemusta kehitysvammaisten kanssa toimimisesta. Haastatteluista saatujen tulosten perusteella nuorilla oli ennakkoluulojen sijaan odotuksia ja oletuksia kehitysvammaisen kanssa toimimisesta ja harjoittelun kulusta. Saatu tulos ei siis tue teoriaa ennakkoluuloista. Odotukset inklusiivisesta toiminnasta ja harjoittelun kulusta liittyivät nuoriin itseensä eivätkä keskittyneet työparin erilaisuuteen kuten alun perin olimme ajatelleet. Ennakkoluulojen puuttuminen saattaa olla merkki nuorten hyvästä itsetunnosta ja siitä, että jokapäiväisessä elämässä kohdataan erilaisuutta enemmän kuin aikaisemmin esimerkiksi kansainvälistymisen myötä.

Kehitysvammaisen ihmisen kohtaaminen ei ole aina itsestään selvää. Kohtaamisessa auttaa omien tunteiden hyväksyminen. (Murto 1999: 134–136.) Harjoittelussa mukana olleet oppilaat eivät kokeneet työpariaan erilaisena vaan tavallisena nuorena. Yhteiset kokemukset harjoittelusta olisivat voineet tapahtua kenen tahansa kahden ihmisen välillä. Murron (Murto 2001) mukaan osallisuuden saavuttamiseksi tarvitaan yhteisiä kokemuksia. Yhteiset kokemukset auttavat ihmistä asettumaan toisen asemaan ja katsomaan asioita toisen näkökulmasta. Tämän avulla voidaan päästä yhteisyyteen. (Murto 2001: 44–45.) Kokemusten ei tarvinnut olla suuria, jotta osallisuus mahdollistui. Tämä osoittaa sen, että kerralla ei tarvitse tehdä suuria asioita ja muutoksia vaan pienet arkipäivän tilanteet ja kohtaaminen ovat riittäviä.

Ajattelu kehittyy nuoruusiässä ja saavuttaa aikuisen ajattelun tason. Aivojen muotoutuminen mahdollistaa suurempien asiakokonaisuuksien ymmärtämisen ja oppimisen. Maailmankuva muotoutuu ajattelun kehittyessä ja samalla muodostuvat käsitykset erilaisista ihmisistä. (Himberg ym. 1999: 108; Vilkkö-Riihelä 1999: 215.) Nuoret eivät osaa täysin asettua kehitysvammaisen asemaan ja nähdä vamman tuomia haasteita. Tämä on kuitenkin ymmärrettävää, koska ajattelu on vasta kehittymässä. Yläasteikäisten on haastavaa nähdä kehitysvammaisuuden laajuutta mutta yksilöllisyyteen liittyvät vastaukset kertovat sen, että heidän ajattelunsa on jo joltain osin saavuttanut aikuisen ajattelun tason. Eli kehitysvammainen ihminen nähtiin ihmisenä, jolla on vamma eikä pelkästään kehitysvammaisena.

Inklusiivisen ajattelun ideana on edistää positiivisia asenteita ja sitä kautta muuttaa toimintatapoja, joilla on yhteys arvoihimme. (Väyrynen 2001: 19.) Inklusiivinen toiminta voi muuttua vain uuden tiedon ja toiminnasta saatujen kokemusten avulla. (Biklen 2001: 56.) Inklusiiossa pyritään niin yhteiseen fyysiseen ympäristöön vammattomien ja vammaisten välillä kuin yhteiseen toimintaan (Hautamäki ym. 2001: 182). Nuoret ymmärtävät, minkä takia inklusiivista toimintaa järjestetään, ja tämä antaa inklusiivisen toiminnan toteutumiselle hyvät lähtökohdat. Positiivisten kohtaamisten ja yhteisen toiminnan kautta voidaan päästä kohti inklusiota. Nämä kohtaamiset vaikuttavat arvoihin ja toimintatapoihin. Kohtaamisten lisääntyessä voidaan jonain päivänä päästä tilanteeseen, jossa ajattelutapa on enemmän inklusiivista kuin integroivaa. Nuoret vaikuttavat niin vanhempiinsa kuin ystäväpiiriinsäkin (Nurmi ym. 2006: 130). Jakamalla omia kokemuksiaan läheistensä kanssa ja suhtautumalla vastaaviin tilanteisiin

avoimin mielin harjoitteluun osallistuneet nuoret levittävät tietoa inkluusiivisesta ajattelutavasta.

Pohjan osallisuudelle muodostavat yhteiset ja jaetut kokemukset (Murto 2001: 46). Osallisuuteen liittyy myös ajatus siitä, että ihmisellä on oikeus päättää omista asioistaan ja olla samalla valmis toimimaan muiden kanssa yhteistyössä (Hämäläinen 1999: 63). Vammattomille ja vammaisille pitäisi olla tarjolla enemmän luontevia tilanteita toimia yhdessä arkipäiväisessä elämässä. Tulokset osoittavat, että pienetkin tilanteet ovat osallisuuden kannalta tärkeitä. Ihmisille pitää antaa mahdollisuus erilaisiin kokemuksiin ja luottaa heidän omaan oivallukseensa. Inkluusiiviseen toimintaan ei kuitenkaan voida pakottaa, vaan siihen osallistuminen tulee olla vapaaehtoista. Muiden kokemukset ja avoin asenne voivat rohkaista osallistumaan inkluusiiviseen toimintaan. Inklusioon voidaan päästä vain, mikäli ihmiset saavat kokemuksia erilaisten ihmisten kanssa olemisesta ja oppivat yhteisen toiminnan kautta arvostamaan erilaisuutta.

9 POHDINTA

Yhdessä-hankkeen yksi tavoite on luoda toimivia inklusiivisia toimintamalleja, joita voidaan hyödyntää myös muilla Helsingin alueilla. Inklusio on uusi toimintapa, joten sen omaksuminen vaatii vielä aikaa. Tällaisten toimintamuotojen vakiinnuttaminen vaatii aikaa, mutta myös innostusta kouluilta ja työpaikoilta. Ennen kaikkea on tärkeää, että opettajat ja muut toimivat lähtevät innokkaasti mukaan ja mahdollistavat inklusiivista toimintaa. Lisäksi on tärkeää, että hyviä kokemuksia jaetaan myös muille opiskelijoille ja työntekijöille. Tällä tavoin inklusiivinen ajattelu ja toiminta pääsevät leviämään eivätkä jää vain pienen ryhmän sisäiseksi kokemukseksi.

Opinnäytetyömme mukaan yhteinen työelämäharjoittelu on toimiva inklusiivinen toimintamuoto yläasteikäisille. Se koettiin positiiviseksi ja hyödylliseksi kokeiluksi. Työstämme huomasimme, että nuoret eivät näe kehitysvammaisuutta esteenä työharjoitteluun osallistumiselle. Tämä on juuri sellainen ajattelutapa, johon inklusio tähtää. Se kertoo myös siitä, että harjoitteluun osallistuneet nuoret osaavat kyseenalaistaa käsityksen, jonka mukaan kehitysvammaiset eivät voi osallistua vammattomien kanssa samaan yhteiskuntaan. Se taas takaa kaikille niin vammattomille kuin vammaisillekin mahdollisuuden osallistua.

Työn kohde vaikutti alun perin selkeältä ja helposti hallittavalta. Olemme työn edetessä oppineet, kuinka haastavaa on pysyä aiheessa. Tämä kertoo myös siitä, että olemme innostuneet aiheesta. Teoriataustan ongelmana työn alussa oli se, että keskityimme liikaksi kehitysvammaisiin ja heidän osallisuutensa tukemiseen. Opinnäytetyön lähtökohtana ovat kuitenkin yleisopetuksen nuorten kokemukset ja käsitykset. Alussa oletimme, että inklusiivisten kokemusten pitää olla suuria, mutta työn edetessä ymmärsimme, että pienetkin asiat voivat olla vaikuttavia. Olemme myös ymmärtäneet, että muutos on hyvä aloittaa pienistä asioista ja tätä kautta siirtyä suurempiin kokonaisuuksiin.

Olemme erittäin tyytyväisiä, että työharjoittelu toteutui ja että kaikki maunulalaiset ja haavikkolaiset pystyivät osallistumaan siihen. Alun perin olimme suunnitelleet tekemämme yksilöhaastatteluiden lisäksi ryhmähaastattelun. Päätimme kuitenkin jättää sen tekemättä, koska yksilöhaastatteluista saatu aineisto oli mielestämme kattava eikä ryhmähaastattelu olisi todennäköisesti tuonut aineistoon lisäinformaatiota. Lisäksi haastat-

telemamme henkilöt eivät ole luonnollinen ryhmä, joten he olisivat voineet jännittää toisten kuullen vastaamista.

Haastatteluiden jälkeen, tuloksia kirjoitettaessa, mieleemme tuli vielä kysymyksiä, joita olisi kannattanut esittää haastatteluissa. Pohdimme olisivatko Maunulan koulun oppilaat itse osallistuneet koko Maunulan aluetta koskeviin inklusiivisiin tapahtumiin. Olisimme voineet tarkentaa kysymystä siten, että he olisivat ehdottaneet itselleen mielekästä inklusiivista toimintaa. Lisäksi olisi ollut mielenkiintoista kohdentaa kysymyksiä siten, että maunulalaiset olisivat pohtineet enemmän myös omaa käyttäytymistään työelämään tutustumisjaksolla. Nyt jossain kysymyksissä korostui huomaamatta kehitysvammaisten käyttäytyminen harjoittelussa.

Haastatteluiden tulokset yllättivät meidät positiivisesti. Nuorten ennakkoluulottomuus ja innostuneisuus inklusiivista toimintaa sekä ajattelutapaa kohtaan oli virkistävää. Ihmisten kanssa toimiessa tulisi lähteä liikkeelle ajattelutavasta, jossa jokaisen erilaisuus nähdään voimavarana, eikä tekijänä, jolla erotellaan ihmisiä. Myös meillä kuten monilla muillakin aikuisilla olisi opittavaa avoimesta suhtautumistavasta erilaisuutta kohtaan. Nuoret olivat esimerkiksi halukkaita työskentelemään tulevaisuudessa työyhteisössä, jossa kehitysvammainen olisi yksi tasavertainen työntekijä.

Opinnäytetyö on meille molemmille ensimmäinen. Koimme sen välillä haastavaksi mutta hyvin opettavaiseksi. Työtä tehdessämme pohdimme monesti haavikkolaisten ja työnantajien kokemusten merkitystä Yhdessä-hankkeelle. Nämä näkökulmat olisivat mielenkiintoisia opinnäytetyönaiheita ja niiden keräämisestä olisi varmasti hyötyä kehitettäessä inklusiivista toimintamallia. Olisi tärkeää pohtia minkälaista yhteistä toimintaa Maunulan yhteiskoulun ja Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskuksen välillä voisi olla.

LÄHTEET

- Alasuutari, Maarit 2005: Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Ruusuvuori, Johanna – Tiittula, Liisa (toim.) 2005: Haastattelu – tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 145–162.
- Biklen, Douglas 2001: Inklusion sosiaalisia konstruktioita: Käytännöstä oppimasta. Teoksessa Murto, Pentti – Naukkarinen, Aimo – Solaviita, Timo 2001: Inklusion haaste koululle - Oikeus yhdessä oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus. 55–81.
- Eskola, Jari – Suoranta, Juha 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6.painos. Tampere: Vastapaino.
- Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskus 2006. Helsingin sosiaalivirasto - Vammaisten palvelut. Verkkodokumentti. <www.hel.fi/haavikko>. Luettu 28.12.2006.
- Hautamäki, Jarkko – Lahtinen, Ulla – Moberg, Sakari – Tuunainen, Kari 2001: Erityispedagogiikan perusteet. Helsinki: WSOY
- Himberg, Lea – Jauhiainen, Riitta 1998: Suhteita, minä, me ja muut. 1.-3. painos. Porvoo: WSOY.
- Himberg, Lea – Laakso, Juhani – Peltola, Ritva – Näätänen, Risto – Vidjeskog, Jan 1999: Psykologia 2: Kehittyvä ihminen. 1.-2. painos. Porvoo: WSOY.
- Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2004: Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 1997: Tutki ja kirjoita. 11. painos. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Holopainen, Martti – Pulkkinen, Pekka 2002: Tilastolliset menetelmät. 1. painos. Helsinki: WSOY.

- Huttunen, Riitta-Leena – Ikonen, Oiva 1999: Erityisopetuksen asiantuntijoiden ajatuksia ja mielipiteitä integraatiosta/inklusiosta. Teoksessa Murto, Pentti (toim.) 1999: Yhteinen koulu kaikille - Onko inklusio tarua vai totta? Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus. 63–91.
- Hämäläinen, Juha 1999: Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus.
- Kehitysvammaliitto ry 1995. Kehitysvammaisuus – määrittely, luokitus ja tukijärjestelmät. Asiantuntijatarkistus Jarkko Hautamäki ja Maija Wilska. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Lehtinen, Ulla – Pirttimaa, Raija 1995: Aikuiskasvatuksen suunnitelma NOVA - normalisaatio, osallistuminen, vuorovaikutus, aikuisuus. Miten tukea kehitysvammaisten nuorten ja aikuisten kasvua? Jyväskylän yliopisto: Kasvatustieteen tutkimuslaitos.
- Malm, Marita 2004: Toimintakyky ja sen arviointi. Teoksessa Malm, Marita - Matero, Marja – Repo, Marjo – Talvela, Eeva-Liisa 2004: Esteistä mahdollisuuksiin – Vammaistyön perusteet. WSOY: Porvoo. 57–67.
- Maunulan yhteiskoulun opetussuunnitelma 2006: Maunulan yhteiskoulun peruskoulun yläluokkien uusi opetussuunnitelma. OPS. Yleinen osa. Verkkodokumentti. <<http://www.mayk.edu.hel.fi/index.html>>. Luettu 2.12.2006.
- Murto, Pentti 1999: Vammaisuuden kohtaaminen. Teoksessa Murto, Pentti (toim.) 1999: Yhteinen koulu kaikille - Onko inklusio tarua vai totta? Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus. 134–139.
- Murto, Pentti 2001: Vammaisuuden raameista osallisuuden kokemiseen. Teoksessa Murto, Pentti – Naukkarinen, Aimo – Solaviita, Timo 2001: Inklusion haaste koululle - Oikeus yhdessä oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus. 30–54.
- Nurmi, Jari-Erik – Ahonen, Timo – Lyytinen, Heikki – Lyytinen, Paula – Pulkkinen, Lea – Ruoppila, Isto 2006: Ihmisen psykologinen kehitys. 1. painos. Porvoo: WSOY.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus. Verkkodokumentti. Päivitetty 16.1.2004 <<http://www.oph.fi/SubPage.asp?path=1,17627,1558>>. Luettu 18.5.2007.

Salmenkangas, Mai 2005: Muutu. Puutu; Oppilaitoksen yhdenvertaisuusopas. Helsinki: Työministeriö.

Saloviita, Timo – Lehtinen, Ulla – Pirttimaa, Raija 1997: Tie auki työelämään – Tuetun työllistämisen käyttäjäkeskeiset työtavat. Jyväskylä: Tie auki! -projekti.

Ruusuvuori, Johanna – Tiittula, Liisa (toim.) 2005: Haastattelu – tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Vilkko-Riihelä Anneli 1999: Psykye - Psykologian käsikirja. Porvoo: WSOY.

Väyrynen, Sai 2001: Miten opitaan elämään yhdessä? – Inklusion monet kasvot. Teoksessa Murto, Pentti – Naukkarinen, Aimo – Solaviita, Timo 2001: Inklusion haaste koululle - Oikeus yhdessä oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus. 12–29.

Yhdessä-hanke -esite 2006. Julkaisematon lähde.

Yhdessä - nuorten inklusiivinen toiminta Maunulan alueella. Hankesuunnitelma 28.9.2006. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Julkaisematon lähde.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 INKLUUSIO JA OSALLISUUS	2
2.1 Integraatiosta inklusioon	2
2.2 Osallisuus ja yhteisyys	3
3 NUOREN PSYKOSOSIAALINEN KEHITYS	5
3.1 Ajattelun ja maailmankuvan kehittyminen nuoruusiässä	5
3.2 Sosiaalinen kehitys	6
4 KEHITYSVAMMAISEN KOHTAAMINEN	7
4.1 Ennakkoluulot ja stereotypiat	8
4.2 Kehitysvammaisuus	9
5 TYÖELÄMÄÄN TUTUSTUMINEN	10
5.1 Inklusiivinen työharjoittelu	11
5.2 Yhdessä-hanke	11
5.3 Maunulan yhteiskoulu	12
5.4 Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskus	13
6 TUTKIMUSASETELMA	14
6.1 Opinnäytetyön tehtävä	14
6.2 Opinnäytetyön menetelmä	15
6.2.1 Aineisto	15
6.2.2 Teemahaastattelu	17
6.3 Teemoittelu	18
6.4 Opinnäytetyön luotettavuus	19
7 TULOKSET	20
7.1 Maunulalaisten oletukset ja ennakkokäsitykset työharjoittelusta	20
7.2 Käsitykset ja kokemukset työharjoittelun jälkeen	21
7.2.1 Käsitykset kehitysvammaisuudesta ja erilaisuuden kohtaaminen	21
7.2.2 Yhdessä tekeminen	23
7.2.3 Ympäristön vaikutus	23
7.2.4 Ajatukset inklusiosta ja työharjoittelun kehittäminen	24
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	25
9 POHDINTA	28
LÄHTEET	30
LIITTEET 1–5	

Ennakkokartoituslomake

1. Miksi haluat yhteiselle TET-jaksolle?
2. Mitä ajattelet tällä hetkellä tulevasta TET-jaksosta?
3. Onko sinulla kokemuksia kehitysvammaisen kanssa toimimisesta? Minkälaisia?
4. Miten odotat yhteistyönne sujuvan?
5. Mitkä asiat saattavat olla ongelmallisia yhteisessä työharjoittelussa kehitysvammaisen kanssa?
6. Missä asioissa uskot olevasi hyvä/huono yhteistä harjoittelua ajatellen?
7. Mitä asioita voisit oppia kehitysvammaiselta nuorelta?
8. Millaisia eroja on sinun ja kehitysvammaisen nuoren tavoissa oppia erilaisia asioita ennakkokäsitystesi mukaan?
9. Miten tuttavasi ovat suhtautuneet päätökseesi suorittaa harjoittelu kehitysvammaisen kanssa?
10. Miksi uskot että tällaista yhteistä toimintaa järjestetään?

Kiitos vastauksistasi!!

1. päivä

- Mitkä olivat fiilikset aamulla? Jännittikö, pelottiko, rauhallinen, innostunut, epävarma...
- Mikä oli mielenkiintoisinta tänään Haavikkolaisen kanssa?
- Tuntuiko mikään erilaiselta toimimisessa Haavikkolaisen kanssa?

2. päivä

- Millä mielellä tulit tänään TET-paikkaan?
- Mitä uutta koit tänään?
- Mikä jäi mietityttämään tänään?

3. päivä

- Oletko oivaltanut jotain uutta kehitysvammaisuudesta?
- Sujuiko yhteistyönne hyvin? Miksi sujuu/miksi ei?
- Mitä opit tänään?

4. päivä

- Sujuiko jokin asia tänään rutiinilla?
- Onko teillä jotain erilaisia tapoja oppia asioita?
- Miten työpaikassa on suhtauduttu teihin harjoittelijoina?

5. päivä

- Mikä on päällimmäisin fiilis viikosta?
- Mitä olisit vielä halunnut kokea/oppia/ymmärtää?
- Osallistuisitko uudelleen tällaiselle kurssille?

Haastattelurunko

Inkluusio

- Työharjoittelun merkitys
- Yhdessä-hanke
- Yhteistyö
- Ympäristön asenne
- Kokemusten jakaminen

Identiteetin ja maailmankuvan muodostuminen

- Kokemukset ja opitut asiat työharjoittelusta
- Itsestä opitut asiat
- Työharjoittelun merkitys työparille

Kehitysvammaisuus

- Ensivaikutelma haavikkolaisesta
- Haavikkolaisen asemaan asettuminen
- Oivallukset kehitysvammaisuudesta
- Mietityttävät asiat kehitysvammaisuudesta
- Osallistuminen omaan elämään

Yhteisyys

- Tutustuminen
- Yhteinen aika työharjoittelussa
- Yhteiset kokemukset
- Kommunikointi

Harjoittelun kehittäminen

- Harjoittelun kulku
- Yhteistyön jatkaminen
- Muutosehdotukset työharjoittelusta

6.11.2006

Tutkimuslupa

Tutkimuksen tarkoituksena on haastatella Maunulan koulun neljää yhdeksäsluokkalaista ja kerätä heidän kokemuksiaan yhteisestä työelämään tutustumisjaksosta Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskuksen opiskelijoiden kanssa. Oppilailta kartoitetaan heidän ennakkokäsityksiään kartoituslomakkeella ennen harjoittelun alkua 6.11.2006. Oppilaat haastatellaan TET-jakson jälkeen yksitellen ja tarpeen vaatiessa ryhmässä.

Tutkimusmateriaali on luottamuksellista ja tunnistetiedot hävitetään materiaalin analyysin jälkeen.

Reetta Pöyry

Kaisa Saarinen

Annan luvan Reetta Pöyrylle ja Kaisa Saariselle haastatella Maunulan yläasteen oppilaita opinnäytetyöhön.

Paikka ja päivämäärä

Jouko Jauhiainen
rehtori

Tiedote inklusiiviseen TET –jaksoon
osallistuville nuorille ja heidän vanhemmilleen

6.11.2006

Tervehdys!

Olemme kaksi opiskelijaa Helsingin ammattikorkeakoulu Stadiasta. Teemme opinnäytetyötä Yhdessä –hankkeeseen. Hankkeen tarkoitus on edistää inklusiivista toimintaa kehitysvammaisten ja yleisopetuksen nuorten välillä. Tavoitteena on vahvistaa yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja erilaisuuden kunnioittamista Maunulan alueella.

Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskuksen ja Maunulan yläasteen opiskelijat toteuttavat yhteisen työelämään tutustumisjakson erilaisissa työpaikoissa. Se toteutetaan viikoilla 46-47. Vain toisella viikolla harjoittelussa on mukana Haavikon opiskelijoita.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää minkälaisia kokemuksia työelämäjaksosta yleisopetuksen opiskelijoilla on. Tarkoituksenamme on haastatella jaksoon osallistuvia Maunulan koulun oppilaita työelämään tutustumisjakson jälkeen. Haastattelut ovat luottamuksellisia ja niistä tehdyistä analyyseistä ei voi tunnistaa yksittäisen haastateltavan mielipiteitä.

Olemme iloisia että osallistutte Yhdessä –hankkeeseen!

Terveisin,

Reetta ja Kaisa

Mikäli teillä on jotain kysyttävää, voitte ottaa meihin yhteyttä sähköpostitse:

reetta.poyry@edu.stadia.fi
kaisa.saarinen@edu.stadia.fi